

УДК 37.014.3.(477)

DOI 10.31494/2412-9208-2018-1-2-179-191

Educology and educology: actuality of sciences development in conditions of educational reformation in Ukraine

Едукологія та освітологія: актуальність розвитку наук в умовах реформування освіти в Україні

Svitlana Tolochko,

candidate of pedagogical sciences,
doctoral candidate

<https://orcid.org:0000-0002-9262-2311>

tolochkosvitlana331@gmail.com

National M. Dragomanov

Pedagogical University

✉ 9 Pirogova St.,

Kyiv, 01601

Світлана Толочко,

кандидат педагогічних наук,
докторант

Національний педагогічний

університет імені

М.П.Драгоманова

✉ вул. Пирогова, 9, м. Київ, 01601

Original manuscript received August 19, 2018

Revised manuscript accepted September 25, 2018

ABSTRACT

The article analyzes emergence and development of new scientific directions in foreign and domestic educational spaces – educology. Partial analysis and comparison, carried out through comparison of subject, object and tasks of the science, confirms their commonality.

Educology is a new independent social integrative science about education, studying general laws of organization, educational sphere functioning and development; principles of educated person formation and determination of fundamental knowledge as a part of universal human culture, a basis for vocational training.

The main task of educology is development of educational sphere as a social phenomenon, which contributes to spiritual, cultural, socio-economic, scientific and technological functioning, reproduction and development of society; educology is aimed at the process of formation of a educated society, formation of society collective intelligence and development of modern civilization as a civilization of education and science.

So, the science is not about scattered branches of knowledge, but the idea of integrity of educational sphere functioning and development, interdisciplinarity, transdisciplinarity, integrity, systemicity is confirmed.

An overview of world and national experience in implementing this science in educational system, in the programs proposed by institutions, has confirmed their ability to respond to the challenges of modern society. Examples of introduction of educology in the curricula of foreign and domestic higher educational institutions (Lithuanian University of Life Sciences and Kyiv Boris Grinchenko University). The science is being transformed into an educational paradigm aimed at continuous sustainable development of the society.

An attempt was made to sample the analysis of a new science of edumetry, which determines the quality of education as one of the quality of life indicators, which requires highly qualified, competitive specialists in the pedagogical profession.

Keywords: *educology, sphere of education, quality of educational activity, education.*

Вступ. Концепція розвитку педагогічної освіти поряд із Концепцією реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” сприяє визначенню пріоритетів подальшого розвитку цієї галузі в Україні. Серед ключових завдань різних рівнів педагогічної освіти у контексті нашого дослідження звернемо особливу увагу на вимоги до третього (освітньо-наукового) рівня вищої педагогічної освіти – підготовки наукових і науково-педагогічних працівників на рівні, що відповідає міжнародним, зокрема, європейським вимогам до докторів філософії/докторів мистецтва, які мають забезпечити якість вищої педагогічної освіти та наукових досліджень у сфері освіти – едукології, освітології (Концепція, 2018).

Принагідно зазначимо, що *третій* (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень здобувача вищої освіти *ступеня доктора філософії* відповідає дев'ятому рівню Національної рамки кваліфікацій – здатність визначати та розв'язувати соціально значущі системні проблеми в певній галузі діяльності, які є ключовими для забезпечення стійкого розвитку та вимагають створення нових системоутворювальних знань і прогресивних технологій (Національна рамка кваліфікацій, 2011). Також у Концепції розвитку педагогічної освіти йдеться про актуальність і життєздатність наук, пов'язаних із процесом підготовки й розвитку фахівців світового рівня, а саме: *едукології та освітології*.

Світова й вітчизняна наукова спільнота досліджує особливості новітніх наук, пов'язаних із розвитком освітньої галузі. Так, едукологію інженерної освіти досліджував ізраїльський учений В. Лівшиц (2011); як нове розуміння місії освіти в природно-соціальних системах освоював російський науковець В. Нікітенко (2011); а його співвітчизник В. Прокопцов деталізував методологію едукології (2005); її інваріантні характеристики вивчав білоруський науковець М. Міцкевич (2010). Особливості едукології як науки розробляли вітчизняні учені: поняття “едукологія” та “освітознавство” в контексті розвитку освітології аналізувала Н. Кузьменко (2012); едукологічні дослідження у вищій школі деталізував К. Пахотін; проблему трансформації класичної педагогіки в сучасну інфоноосферну едукологію – О.Проказа (2009). Освітологію як новітній напрям вітчизняної науки вивчали такі вчені, як В. Луговий (1994), А. Фурман (2005), В. Огнев'юк (2009,2012), С. Сисоєва (2011, 2012) тощо. Проблему підготовки експертів з освіти в Україні досліджували Н. Пономаренко (2016), І. Тригуб (2015).

Мета статті – здійснити спробу аналізу едукології та освітології як новітніх інтегральних наук, вивчення світового й вітчизняного досвіду їхнього застосування в системі освіти, у тому числі й навчальну діяльність закладів вищої освіти.

Методи та методики дослідження. У статті було використано такі методи дослідження: теоретико-методологічний аналіз, синтез, узагальнення для вивчення філософської і наукової літератури з проблем дослідження; системно-структурний (класифікація, систематизація); порівняння через зіставлення предмета, об'єкта і завдань новітніх наук едукології та освітології; порівняльний – визначення загальних та

особливих закономірностей, тенденцій розвитку, сфери взаємовпливу закордонних і вітчизняних практик використання даних наук, визначення їх своєрідності та/або спорідненості.

Результати та дискусії. Почнемо з аналізу світової новітньої науки – *едукології*. Цей термін, уведений ЮНЕСКО на позначення методології освіти, уперше 1951 року використав керівник організації Асоціація дослідників едукології в державному університеті Штату Огайо Лорі В. Хардинг. У світовій науці він уживається в таких значеннях (Steiner, 1981; Pastuovic, 1995): нова самостійна соціальна інтегративна наука про освіту; наука про принципи формування освіченої людини й визначення фундаментального знання як частини загальнолюдської культури; одна з наук про освіту, що вивчає загальні закономірності організації, функціонування і розвитку сфери освіти; наука про виховання, “вироснування” в системі освіти цілісної креативної особистості, яка усвідомлює себе суб’єктом діяльності в навколишньому світі; освітня наука про сталий розвиток, фізичне й духовне здоров’я, цілі, умови й навчальні програми для людей різного віку, міжетнічні, міжконфесійні особливості здобувачів освіти; едукологія інфосферна – наукова галузь, що вивчає комплекс упорядкованого та стихійно циркулюючого в інформаційній сфері Землі знання про світові й регіональні (особливі), індивідуально емпіричні (одиночні) освітні процеси й системи, який виступає як інформаційний фонд Землі – Космосу.

“Остаточо до наукового обігу термін “едукологія” був введений Е. Стейнер 1964 року в праці “Логіка навчання й едукатологія”. Термін “едукатологія” самою Е. Стейнер було трансформовано в “едукологія”. Дослідниця писала, що її об’єктом є “все про освіту”. Вона розглядала едукологію як проміжний варіант між педагогікою – наукою про навчання й виховання молоді, об’єкт дослідження якої вважався достатньо вузьким, – і “ethology” – наукою про діяльність людини у світі, об’єкт дослідження якої вважався занадто широким (Steiner, 1981).

У сучасному англomовному науковому просторі едукологію розглядають як науку, що інтегрує філософські, наукові та праксеологічні знання про освіту (Pastuovic, 1995) із метою здійснення комплексних досліджень. На думку W. Brezinka, J. Fisher, J. Christensen, вона об’єднує такі галузі знання: фізіологію освіти; соціологію освіти; антропологію освіти; економіку освіти; освітню політику; психологію освіти; едукологію економічної системи; едукологію культурних процесів; едукологію релігійної освіти; едукологію лідерства тощо.

Ми поділяємо думку закордонних і вітчизняних дослідників М. Міцкевича, В. Прокопцова, О. Прокази про те, що “предмет едукології як науки – міждисциплінарний і не може бути обмежений кордонами лише однієї з уже існуючих педагогічних наук. Він містить закономірності міждисциплінарних зв’язків з іншими науками, що сприяють оптимальному визначенню шляхів і способів отримання людиною конкретного рівня освіти... Принциповою основою є розгляд освітнього процесу як центру, у якому інтегруються знання, накопичені іншими науками... Освіта як об’єкт едукології розглядається в таких ракурсах:

громадська й особиста цінність, система різних навчальних закладів, особливий процес, різнорівневий результат” (Прокопцев, 2005:211).

Підтвердження системності цієї науки та її ефективності маємо в дослідженнях В. Лівшица, який стверджував (подаємо мовою оригіналу): “Компоненты учебно-образовательной системы – люди, техника, технология, методология, информация, финансы – должны образовывать эффективно функционирующую систему” (Лившиц, 2011: 85).

Надзвичайно важливим є принцип системності і в науці, яка є невід’ємною частиною навчання. Відтак деталізуємо поняття едукології щодо використання цієї науки у вищій школі. Дослідник К. Пахотін зазначає, що “*едукологія вищої освіти* розглядає вищу школу як *суцільну систему* зі своїми властивостями, можливостями та шляхами еволюціонування. Фактично досі немає методології та принципів едукології, хоча вперше цей термін був застосований у п’ятдесяті роки минулого сторіччя. Учені-педагоги намагаються представити едукологію як частину педагогіки, тому зводять її до наукової дисципліни, що вивчає методологію з організацією та управлінням вищою школою, виключаючи структуру, формати, зміст та економіку вищої освіти» (Пахотін). Заперечуючи такий спрощений погляд на цю науку, учений звертає увагу на системність досліджень у цій галузі, “де окремі складові або досліджуються окремими науковими дисциплінами (педагогіка, психологія та інші), або призначаються волонтаристськи, тому основним принципом її буде принцип *взаємності* – вивчення взаємовідносин, взаємозв’язків та взаємовпливів між окремими структурними складовими вищої школи. Це важливо, оскільки основні проблеми вищої освіти полягають саме в диференційованому підході при розгляді різних аспектів цієї системи” (Пахотін).

“Дослідження з едукології були використані в університетах різних країн світу. Її концепція лягла в основу інституційної організації і навчальних планів. Були засновані відділи й кафедри з едукології, упроваджені курси й ступеневе навчання. Серед таких навчальних закладів – Вільнюський педагогічний університет (Литва), Каунаський медичний університет (Литва), Талліннський університет (Естонія), Стокгольмський університет (Швеція), кілька університетів у Словаччині” (Кузьменко, 2012). Цікавим феноменом використання принципів едукології на практиці є діяльність *Литовського едукологічного університету*, який бере активну участь у реформах освіти та співпрацює з різними установами, що розвивають особистість, включаючи установи дошкільного віку, середньої й вищої освіти, а також установами професійної освіти й освіти дорослих, реалізуючи концепцію навчання впродовж життя. Університет має безпосередній вплив на інші виші Литви, оскільки розвиток тих, хто стає частиною вищої освіти, залежить від учителів, які їх навчали в школі, а саме – від випускників закладів вищої освіти. Серед дисциплін навчальних планів – едукологія, педагогіка, психологія, соціальна робота, соціологія, лінгвістика, мистецтвознавство, історія, а сама дисципліна “Едукологія” викладається сімома педагогами та включає такі основні модулі: Методологія соціальних досліджень і статистик, Нейродидактика, Основи едукології, Едукологія і психологія фізичної

культури, Наукова (дослідницька) практика, Сучасні технології здоров'язберігаючої освіти, Управління освітою, лідерство і кар'єра, Системи організації освіти, а також цикл вибіркових модулів: Система цінностей в едукології, Багатокультурна освіта, Освіта, суспільство і людські взаємини, Нейроюриспруденція і Нейроетика (Литовський едукологічний університет).

Однак зарубіжні дослідження, на нашу думку, і дотепер не знаходять належного впровадження у вітчизняну освіту, у тому числі й у вищу. Ми частково погоджуємося з науковцем К.Пахотіним, котрий, аналізуючи можливості новітньої ідеології та сучасного стану вищої освіти в Україні, стверджує, що нині необхідні кардинальні новації у вітчизняній системі освіти, а саме:

1. Зміна концепції колективного навчання на концепцію персональних треків навчання: 1) основними формами занять стають індивідуальні бесіди й консультації, аналітичні заняття в малих групах, теоретико-експериментальні дослідження під керівництвом і контролем наставника; 2) навчальне планування персоналізоване, уся документація стає непридатною та вимагає концептуального перегляду й заміни новою; 3) управління освітнім процесом переходить до наставників, що допомагає студентам устанавлювати персональні освітні траєкторії та контролювати виконання індивідуального плану; 4) індивідуальне навчання тяжіє до проектної методології з використанням мультипредметних проектів, що виключає програмне навчання на користь практичного вивчення стандартних моделей в обраній спеціальності.

2. "Поміщення" всієї вищої школи в "прокрустове ложе Болонського процесу" (виділення автора) призводить до значної деінтелектуалізації суспільства, виправлення цього становища потребує інвестування: 1) технологізація навчального процесу не вимагає високої кваліфікації викладання, у зв'язку із чим знижується інтелектуальний рівень викладацького складу, здобувачів наукових ступенів і вчених звань; 2) підвищення мультидисциплінарності кафедр ускладнює проведення прикладних досліджень, що актуалізує необхідність організувати наукові колективи та школи за лабораторним принципом; 3) персоналізація навчальних траєкторій передбачає збільшення часу на самостійне вивчення дисциплін і тимчасового навантаження викладачів.

3. Особливою проблемою є те, що система вищої освіти так і не стала об'єктом наукового дослідження, від чого більшість прийнятих у вищій освіті рішень носить волюнтаристський характер: 1) практично всі наукові дослідження вищої школи стосуються лише однієї складової – методології; 2) зміни змісту освіти, форм навчання та проведення занять, структури вищої школи носять волюнтаристський характер; 3) Закон України "Про вищу освіту" не має наукового обґрунтування (Пахотін).

Певною відповіддю на тези попереднього вченого є те, що українська освітянська спільнота, імплементуючи Декларації ЮНЕСКО, які стосувалися кардинальних змін у сфері освіти, у кінці ХХ ст. започаткувала системні наукові дослідження в галузі освіти. Як вітчизняний феномен виникли науки "освітологія" та "загальне освітознавство", що ввів у вжиток 1994 року

В. Луговий [Луговий, 1994]. У кін. 90-х рр. розвитком цієї науки почав займатися А. Фурман. Метою його аналізу стало визначення проблем завдань, об'єкта, предмета, методу освітології як синергетичної дисципліни. 1995 року В. Огнев'юк запропонував уживати термін «освітологія» для позначення наукового напрямку інтегрованого дослідження сфери освіти (Огнев'юк, 2009), а невдовзі у складі Київського університету імені Бориса Грінченка було створено першу в Україні науково-дослідну лабораторію освітології, яку очолила С. Сисоєва. Аналіз наукових праць вітчизняних учених дає змогу усвідомити дефініції поняття “*освітологія*”. Так, дослідник А. Фурман розуміє її “як *синтетичну наукову дисципліну*, котра інтегрує на якісно нових рівнях теоретизування-методологування щонайменше *вісім сфер* упредметненого наукового знання – філософію, соціологію, культурологію, антропологію, психологію, педагогіку, фізіологію, методологію” (Фурман, 2005:6). При цьому серед основних завдань дисципліни науковець визначає розробку трьох дисциплінарних сегментів залежно від змістовного спрямування – загального, традиційного, інноваційного, а також створення чотирьох предметних гілок наукового знання – філософської, теоретичної, прикладної і практичної освітології (Фурман, 2005).

Учений В. Огнев'юк заклав філософські підвалини розвитку освітології, розширив її межі до *всіх напрямів наукових досліджень* у сфері освіти, основним завданням визначив інтеграцію та знаходження новітніх шляхів розвитку галузі, що стає сферою цивілізаційного творення. “Освітологія як науковий напрям, – стверджує науковець, – *головним завданням має розвиток сфери освіти як цілісного суспільного феномену*, що сприяє духовному, культурному, соціально-економічному і науково-технологічному функціонуванню, відтворенню і розвитку суспільства. Освітологія покликана зосередити свій науковий інструментарій на філософії, історії й соціології освіти, практичних завданнях, пов'язаних з економікою освіти, освітньою політикою, удосконаленням освіти та прогнозуванням її розвитку, а також на процесі становлення суспільства освіченої людини, формуванні сукупного інтелекту суспільства й розвитку сучасної цивілізації як цивілізації освіти і науки” (Огнев'юк, 2013:74).

Продовжуючи напрацювання попередніх науковців, С. Сисоєва поглибила їх детальним аналізом *предмета дослідження освітології*, який охоплює три позиції: *наявні системи й підсистеми освіти* в їх сталому розвитку; *умови й чинники*, що впливають на цей розвиток; *домінанти розвитку сучасної освіти* (які визначають вектор розвитку освітніх систем). “Предмет дослідження освітології спрямований на вивчення зовнішніх і внутрішніх чинників, що впливають на розвиток освітніх систем. *До зовнішніх чинників* відносимо: економічні, культурно-історичні, демографічні, суспільно-політичні, соціальні. *До внутрішніх* – доміанти розвитку самої сфери освіти, які визначають напрями інноваційної політики у сфері освіти, спрямованої на підтримку інноваційної освітньої діяльності як відповіді на інновації в суспільстві. Інноваційна діяльність також не уникає помилок, оскільки вона пов'язана

з пошуком та експериментуванням. Саме тому чітке визначення домінант розвитку сучасної освіти сприяє правильному вибору вектора та розвинутованості змісту освітніх інновацій”, – зауважила науковець, визначивши одним із *найважливіших завдань освітології – формування інноваційної системи освіти*, адекватної умовам інформаційного суспільства (Сисоєва, 2011: 8 – 9).

Освітологія, як і синергетика, простежує не самі процеси стабілізації, а механізми їхнього розвитку, появи сучасних освітніх моделей через занепад віджилих. Учений В. Огнев'юк визначає завдання, які ставляться суспільством перед сучасною освітологією: цілісне дослідження сфери освіти в різних площинах, вимірах, співвідношеннях та взаємозв'язках із метою виявлення закономірностей і тенденцій її розвитку; аналіз процесів, що відбувалися, відбуваються і будуть відбуватися в освіті для виявлення “точок біфуркації” та найбільш важливих чинників впливу на освіту для футурологічного прогнозування; опис і зіставлення різних освітніх систем із метою виділення загальних характеристик і притаманних їм особливостей; прогнозування розвитку освіти, аналіз і вироблення принципів освітньої політики; окреслення категорій наукового апарату; створення методологічної бази для прикладних досліджень у сфері освіти; розроблення фундаментальних освітніх проблем (Огнев'юк, 2009).

Автори й розробники цього напрямку науки (Огнев'юк, Сисоєва, 2012) визначають такі етапи розвитку освітології: *філософський* (обґрунтування засад нового наукового напрямку інтегрованого пізнання освіти, об'єкта, предмета та завдань); *емпіричного знання* (визначення точок дотику сфери освіти до інших сфер життєдіяльності суспільства, їх взаємовпливів, визначення прикладних освітологічних контекстів, місця й ролі освітологічного знання для розвитку суспільства); *визначення освітології як наукової дисципліни* (формулювання принципів і критеріїв освітологічного знання, його структури, створення ідеальних освітологічних об'єктів, побудова освітологічних теорій, методології досліджень); *розгортання прикладних освітологічних досліджень* (визначення складових освітологічної підготовки, розробка програм і змісту навчальних курсів і спецкурсів з освітології, визначення актуальних напрямів освітологічних досліджень, розгортання міждисциплінарних і мультидисциплінарних досліджень, моніторинг впливу результатів освітологічних досліджень на різні сфери життєдіяльності суспільства); *проведення системних досліджень* у галузі освітології (започаткування в Україні напрямку наукових досліджень з освітології, створення системи підготовки науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації з освітології, розробка системи моніторингу впливу результатів освітологічних досліджень на ефективність розвитку різних сфер суспільства).

Як авторам удалося втілити ці завдання в життя, казати не беруся, однак, якщо говорити про загальнодержавний вимір, то в чинних нормативних документах принципи освітології не акцентуються, її прогресивні принципи частково впроваджуються в деяких закладах вищої освіти. Вище означена науково-дослідна лабораторія освітології нині

спрямовує власну діяльність на дослідження сфери освіти як цілісного суспільного феномену, що сприяє духовному, культурному, соціально-економічному розвитку нашої держави, на розробку методологічного інструментарію здійснення таких досліджень на різних рівнях інтеграції: міждисциплінарному; мультидисциплінарному; трансдисциплінарному.

Періодично саме ця лабораторія ініціює проведення наукових конференцій, цього року “Освітологія-2018”, загальна тема була сформульована так: “Якість освіти України: сучасні виклики та пріоритети розвитку”. У ході заходу обговорювались актуальні питання забезпечення якості сучасної освіти загалом та кожної її ланки окремо. Учасникам конференції було запропоновано новаторський формат: виступи в рамках чотирьох дискусійних платформ, їх обговорення двома групами учасників, кожна з яких по черзі то виступала захисником основних положень доповіді, то, навпаки, відшукувала слабкі ланки в аргументації автора.

Принагідно зазначимо, що, на думку науковців (Огнев'юк, Сисоєва, 2012), підготовка з освітології, повинна реалізуватися на рівні магістерських програм, починатися навчальним курсом з однойменною назвою, що складається з трьох модулів, зміст яких спрямовано на розгляд сфери освіти як об'єкта наукового дослідження, здобутків і суперечностей у теорії і практиці функціонування сучасних освітніх систем, складових освітологічної підготовки й методології дослідження сфери освіти як цілісного суспільного феномену. Тож у Київському університеті імені Бориса Грінченка на базі Інституту суспільства розпочато підготовку експертів у галузі освіти, методологічною базою якої стали освітологічні дослідження. Випускається журнал “Освітологія”.

Здійснений частковий аналіз і порівняння через зіставлення предмета, об'єкта і завдань *едукології й освітології* підтверджує їхню *єдність*: в обох науках ідеться не про розрізнені галузі знання, а стверджується ідея цілісності функціонування й розвитку сфери освіти, міждисциплінарності, трансдисциплінарності, інтегративності, системності й спрямованості на становлення суспільства освіченої особистості, формуванні розумного соціуму й розвитку цивілізації глобальної освіти і науки.

Однак, наші дослідження були б неповними без спроби вибіркового аналізу ще однієї науки, яка нині створюється, так званої *освітометрії*. Саме цей науковий напрям став актуальним у доробку Н. Пономаренко (Пономаренко, 2016) та І. Тригуб (Тригуб, 2015), які стверджують, що якість освіти є одним з індикаторів якості життя, котрий, у свою чергу, вимагає висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців у педагогічній професії. Актуалізується й питання підготовки фахівців у галузі освіти, завданням яких є надання консультативної допомоги різним категоріям осіб: керівникам усіх рівнів і типів закладів освіти, педагогам, які упроваджують нові технології, батькам. На нашу думку, особливо важливою стає ця наука цього року, адже саме 2018–2019 навчального року стартує Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа”,

а отже, питання оцінки її впровадження в загальноосвітніх навчальних закладах України стане надзвичайно актуальним і зачепить чи не все вітчизняне суспільство.

Для порівняння впровадження наук – *едукології* (Литовський едукологічний університет) та *освітології* (Київський університет імені Бориса Грінченка) – наведемо приклад розробки й виконання науково-дослідною лабораторією освітології міждисциплінарної навчальної програми “Експертна діяльність у забезпеченні якості освіти”. Вона уможливує здійснення комплексної підготовки управлінців у галузі освіти, які вже мають досвід роботи та потребують розвитку компетентності для вирішення завдань у сфері освіти та її прогнозування. Вищезазначена програма складається із 9 макромодулів – навчальних дисциплін: Сутність і зміст експертної діяльності в освіті, Нормативно-правові засади експертної діяльності в галузі освіти, Якість освіти та експертний супровід її забезпечення, Освітній моніторинг, Зовнішній і внутрішній моніторинг якості освіти, Освітометрія (освітні вимірювання), Основи конструювання тестів, Експертиза інновацій для забезпечення якості освіти, Компаративістика: якість функціонування освітніх систем. Параметри експертизи.

Відтак *завданнями освітометрії* є: “отримання знань про основи освітніх вимірювань; оволодіння системою знань із розробки тестових завдань і тестів, їх вирівнювання, шкалювання, оцінку та використання; опанування знаннями про основи теорії ймовірності та математичної статистики; оволодіння системою знань про загальні принципи перевірки статистичних гіпотез; формування наукового світогляду й методологічної культури експерта в галузі освіти; опанування знаннями про розвиток інтелекту, творчих якостей, здатності до науково-дослідницької та інноваційної діяльності у сфері освіти” (Тригуб, 2015: 144 –145).

Таким чином, можна стверджувати про реалізацію програми концепції освіти дорослих (складова освіти впродовж життя, яка “спрямована на реалізацію права кожної повнолітньої особи на безперервне навчання з урахуванням її особистісних потреб, пріоритетів суспільного розвитку та потреб економіки”) шляхом впровадження в педагогічній професії (Закон України “Про освіту”, 2017), у тому числі в другій вищій чи післядипломній освіті або курсах перепідготовки та/або підвищення кваліфікації.

Проект Концепції розвитку педагогічної освіти в розділі 2. “Трансформація вищої та фахової передвищої освіти за педагогічними спеціальностями” для *наукових та науково-педагогічних працівників* завданням ставить також здатність “розв’язувати комплексні проблеми в галузі педагогічної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних і створення нових цілісних знань та/або професійної практики... здійснювати аналітичне осмислення стану й перспектив розвитку (відповідної спеціальності) сфери освіти, створювати та впроваджувати нові зміст освіти й методики (технології) навчання, поєднувати власну педагогічну (науково-педагогічну, мистецько-виконавську) діяльність на високому професійному рівні з

поширенням нових знань і кращої практики в педагогічній спільноті, продовженням традицій національної мистецької виконавської школи” (Концепція розвитку педагогічної освіти, 2018). Ці напрями, на нашу думку, і є принципами *освітології* як провідної сучасної науки й напряму, який ще проходить стадію становлення, – *освітометрії*.

Висновки. Отже, аналіз *едукології та освітології* як новітніх інтегральних наук засвідчив спільність їхніх предмета, об’єкта й завдань, а вивчення світового й вітчизняного досвіду впровадження в системи освіти, зокрема в пропоновані закладами вищої освіти програми навчальних курсів, підтвердив здатність освіти відповідати на виклики сучасного суспільства. Долаючи межі міждисциплінарних досліджень, виходячи на рівень взаємопроникнення й інтеграції ці науки трансформуються в сучасну освітню парадигму, спрямовану на безупинний сталий розвиток суспільства. А виміряти його якість здатна освітометрія, важливим завданням якої є підготовка фахівців у галузі освіти для надання консультаційної допомоги різним категоріям осіб та сприяння підготовці висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців у педагогічній професії. Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження пов’язуємо з аналізом упровадження освітології в систему післядипломної педагогічної освіти в сучасних умовах її реформування.

Література

1. Концепція розвитку педагогічної освіти від 16 липня 2018 р. № 776. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/prozatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>.
2. Національна рамка кваліфікацій від 23 листопада 2011 р. № 1341. Київ, 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/-show/1341-2011-%D0%BF/-paran12#n12>.
3. Лившиц В. И. Эдукология инженерного образования: основные постулаты системотехники / В. И. Лившиц // Инженерное образование – 2011. – № 7. – С. 94–89.
4. Никитенко В. Н. Эдукология – новое понимание миссии образования в природно-социальных системах / В. Н. Никитенко // Региональные проблемы. – 2011. – Том 14, № 1. – С. 109–113.
5. Прокопцев В. И. Эдукология: методология эдукологии / В. И. Прокопцев. – СПб., 2005. – С. 65–71.
6. Мицкевич Н. И. Эдукология: инвариантные характеристики / Н. И. Мицкевич // Адукатор. – 2010. – № 1 (17). – С. 21–26.
7. Кузьменко О.М. Поняття “едукологія” та “освітознавство” в контексті розвитку освітології. Освітологія: витоки наукового напряму, 2012. – С. 186–199. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://elibrary.kubg.edu.ua/7326/>.
8. Пахотін К. Про едукологічні дослідження у вищій школі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://blog.liga.net/user/pakhotin/article/14842>.
9. Проказа О. Т. Проблема трансформації класичної педагогіки в сучасну інфоосферну едукологію (питання теорії) / О. Т. Проказа // Освіта Донбасу. – 2009. – № 6 (137). – С. 5 – 7.
10. Литовский эдукологический университет. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://baltic-center.eu/litovskij-edukologicheskij-universitet/>

11. Steiner Elizabeth. *Educology of the Free* / Elizabeth Steiner. – New York: Philosophical library, 1981. – 69 p.
12. Pastuovic Nikola. *The Science(s) of Adult Education* / N. Pastuovic // *International Journal of Lifelong Education* (Routledge Taylor & Francis Group). – 1995. – 14 (4). – pp. 273–291.
13. *Educology* [Електронний ресурс] / *Educology Partners community*. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/educologypartners/home/environment>.
14. Луговий В. І. Педагогічна освіта в Україні: структура, функціонування, тенденції розвитку / В. І. Луговий / за заг. ред. акад. О. Г. Мороза. – К. : МАУП, 1994. – 196 с. – С. 16.
15. *Освітологія* [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82-%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F>
16. *Освітологія : хрестоматія : Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / Укладачі: Огнев'юк В.О., Сисоева С.О.* – К.: ВП “Едельвейс”, 2013. – 728 с.
17. Фурман А. *Освітологія як синергетична дисципліна: проблема завдань, об'єкта, предмета, методу* / А. Фурман // *Вітакультурний млин* – 2005. – Модуль 3. – С. 4–9.
18. Огнев'юк В. О. *Філософія освіти в структурі наукових досліджень феномену освіти* / В. О. Огнев'юк // *Шлях освіти*. – 2009. – № 4 (54). – С. 2-6.
19. Огнев'юк В. О. *Науковий напрям інтегрованого дослідження сфери освіти – освітологія* / В. О. Огнев'юк, С. О. Сисоева // *Креативна педагогіка*. – Вип. 5. – Вінниця, 2012. – 108 с.
20. Сисоева С. О. *Освітологія – науковий напрям інтегрованого пізнання освіти* / С. О. Сисоева // *Педагогіка. Наукові праці*. – 2011. – Вип. 141. – Том 153. – С. 5 – 11.
21. Пономаренко Н. Г. *Проблема підготовки експертів з освіти в Україні* / Н. Г. Пономаренко // *Збірник наукових праць*. – 2016. – Випуск LXX, Том 2. – С. 100–104.
22. Тригуб І. І. “Освітометрія (основи вимірювань)”: навчальна дисципліна з підготовки експертів у галузі освіти / І. І. Тригуб // *Тези учасників V міжнародної науково-методичної конференції “Освітні вимірювання – 2015. Реформування зовнішнього незалежного оцінювання: методологія, модель, основні складові”*. 30 вересня – 2 жовтня 2015 року – Одеса, 2015, С. 144 –145.
23. Закон України “Про освіту”. (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38–39, ст.380). [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> .

References

1. *Konceptiya rozvytku pedagogichnoyi osvity vid 16 ly'pnya 2018 r.*, 776.[*Concept of development of pedagogical education*]. (n.d.). mon.gov.ua/ua. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> [in Ukrainian].
2. *Nacional'na ramka kvalifikacij vid 23 ly'stopada 2011 r.*, 1341. Ky'viv, 2011. [National Qualifications Framework]. (n.d.). zakon3.rada.gov.ua Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/-show/1341-2011-%D0%BF/-paran12#n12> [in Ukrainian].
3. Ly'vshy cz, V.Y' (2011). *Эдукology'ya y'nzhenerenogo obrazovany'ya: osnovnye postulaty sy'stemotekhniki'* [Edukologiya of engineering education: basic postulates of system engineering]. *Y'nzhenernoe obrazovany'e – Engineering education*, 7, 94–89 [in Russian].
4. Ny'ky'tenko, V.N. (2011). *Эдукology'ya – novoe pony'many'e my'ssy'y'*

obrazovany`ya v pry`rodno-soc`y`al`nykh sy`stemax [Edukologiya – a new understanding of the mission of education in natural and social systems]. Regy`onal`nyye problemy. – Regional problems, 14, 1, 109–113 [in Russian].

5. Prokopcev, V.Y. (2005). Эдукология: методология эдуколог`y` [Edukologiya: methodology of edukology]. SPb. [in Russian].

6. My`czkevy`ch, N. (2010). Эдукология: y`nvary`antnyye kharaktery`styky` [Edukology: invariant characteristics] Aduktor – Aduktor, 1, 17, 21–26 [in Russian].

7. Kuz`menko, O.M. (2012). Ponyattya “edukologiya” ta “obrazovany`evedeny`e” v konteksti rozvy`tku osvitolohiyi [Understanding “education” and “education” in the context of the development of knowledge]. Osvitohliya: vy`toky` naukovogo napryamu – Osvitohliya: streams of the science of tension, 186–199. (n.d.). elibrary.kubg.edu.ua. Retrieved from <http://elibrary.kubg.edu.ua/7326/> [in Ukrainian].

8. Paxotin, K. Pro edukologichni doslidzhennya u vy`shnij shkoli. [About edukologicheskie researches in high school]. (n.d.). blog.liga.net. Retrieved from <http://blog.liga.net/user/pakhotin/article/14842> [in Ukrainian].

9. Prokaza, O.T. (2009) Problema transformaciyi klasy`chnoyi pedagogiky` v suchasnu infonoosfernu edukologiyu (py`tannya teorii) [The problem of the transformation of classical pedagogy into the modern infoneospheric edukology (theory of matter)] Osvita Donbasu – Education of the Donbas, 6 (137), 5 – 7 [in Ukrainian].

10. Ly`tovsky`j` edukology`chesky`j` uny`versy`tet. [Lithuanian University of Economics]. – (n.d.). baltic-center.eu. Retrieved from <http://baltic-center.eu/litovskij-edukologicheskij-universitet/> [in Russian].

11. Steiner, Elizabeth (1981) Educology of the Free [Educology of the Free]. New York: Philosophical library [in English].

12. Pastuovic, Nikola (1995). The Science(s) of Adult Education [The Stsientse(s) of Adult Edutsation]. International Journal of Lifelong Education (Routledge Taylor & Francis Group), 14 (4), 273–291 [in English].

13. Educology [Educology]. Educology Partners community. (n.d.). sites.google.com. Retrieved from <https://sites.google.com/site/educologypartners/home/environment> [in English].

14. Lugovy`j, V.I. Pedagogichna osvita v Ukraini: struktura, funkcionuvannya, tendencyi rozvy`tku [Educational Education in Ukraine: Structure, Functioning, Trends in Development]. O. G. Moroz (Ed.). Kyiv: MAUP [in Ukrainian].

15. Osvitohliya [Education]. (n.d.). uk.wikipedia.org/. Retrieved from <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82-%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F>.

16. Ognev`yuk, V.O., & Sy`soyeva, S.O.(Ed.).(2013). Osvitohliya : xrestomatiya : Navch. posibny`k dlya studentiv vy`shhy`x navchal`ny`x zakladiv [Educal` textbook: Teach. a manual for students in higher education].– Kyiv: VP “Edel`vejs” [in Ukrainian].

17. Furman, A. (2005). Osvitohliya yak sy`nergety`chna dy`scy`plina: problema zavdan` , ob`yekta, predmeta, metodu [Education as a synergetic discipline: the problem of tasks, object, subject, method]. Vitakul`turny`j mly`n – Vita-cultural mill, 3, 4–9 [in Ukrainian].

18. Ognev`yuk, V.O. (2009). Filosofiya osvity` v strukturi naukovy`x doslidzen` fenomenu osvity` [Philosophy of education in the structure of scientific research phenomenon of education]. Shlyax osvity` – Education path, 4 (54), 2–6 [in Ukrainian].

19. Ognev`yuk, V.O., & Sy`soyeva, S.O. (2012). Naukovy`j napryam integrovanogo doslidzhennya sfery` osvity` – osvitohliya [Scientific direction of the integrated study of education – education]. Kreaty`vna pedagogika – Creative pedagogy, 5, 108 [in Ukrainian].

20. Sy`soyeva, S.O. (2011). Osvitohliya – naukovy`j napryam

integrovanogo piznannya osvity` [Education is a scientific direction of integrated knowledge of education]. Pedagogika. Naukovi pracj – Pedagogy. Scientific works, 141(153), S. 5 – 11 [in Ukrainian].

21. Ponomarenko, N.G. (2016). Problema pidgotovky` ekspertiv z osvity` v Ukrayini [The problem of training experts in education in Ukraine]. Zbirny`k naukovy`x pracj – Collection of scientific works, LXX (2), 100–104 [in Ukrainian].

22. Try` gub, I.I. (2015). "Osvitometriya (osnovy` vy`miryvanny`)": navchal` na dy`scy`plina z pidgotovky` ekspertiv u galuzi osvity`" ["Education (basis of measurements)": educational discipline for the training of experts in the field of education". Proceedings from МПМ `15 V mizhnarodna naukovo-metody`chna konferencija "Osvitni vy`miryvannya – 2015. Reformuvannya zovnishn`ogo nezalezhnogo ocinyvannya: metodologiya, model`, osnovni skladovi" – V International Scientific and Methodological Conference "Educational Measurements – 2015. Reforming External Evaluation: Methodology, Model, Major Components". (pp. 144 –145. Odesa [in Ukrainian].

23. Zakon Ukrayiny` "Pro osvitu". (Vidomosti Verhovnoyi Rady` (VVR), 2017, # 38–39, st.380). [Law of Ukraine "On Education"]. (n.d.). <http://zakon3.rada.gov.ua>. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/> [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано виникнення і розвиток нових наукових напрямів у закордонному й вітчизняному освітньому просторах – едукології та освітології. Здійснений частковий аналіз і порівняння через зіставлення предмета, об'єкта і завдань даних наук підтверджує їхню спільність. Едукологія – нова самостійна соціальна інтегративна наука про освіту, що вивчає загальні закономірності організації, функціонування й розвитку сфери освіти; принципи формування освіченої людини й визначення фундаментального знання як частини загальнолюдської культури, що є основою для професійної підготовки. Освітологія як науковий напрям головним завданням має розвиток сфери освіти як цілісного суспільного феномену, що сприяє духовному, культурному, соціально-економічному й науково-технологічному функціонуванню, відтворенню і розвитку суспільства; спрямована на процес становлення суспільства освіченої людини, формування сукупного інтелекту суспільства й розвитку сучасної цивілізації як цивілізації освіти і науки. Тобто, в обох науках ідеться не про розрізнені галузі знання, а стверджується ідея цілісності функціонування й розвитку сфери освіти, міждисциплінарності, трансдисциплінарності, інтегративності, системності. Огляд світового й вітчизняного досвіду впровадження даних наук у системи освіти, зокрема в пропонувані закладами програми навчальних курсів, підтвердив їхню здатність відповідати на виклики сучасного суспільства. Наведено приклади впровадження едукології й освітології в навчальні програми закордонного й вітчизняного закладів вищої освіти (Литовський едукологічний університет і Київський університет імені Бориса Грінченка). Долаючи межі міждисциплінарних досліджень, виходячи на рівень взаємопроникнення й інтеграції, дані науки спрямовані на сталий розвиток суспільства. Здійснено спробу вибіркового аналізу нової науки освітометрії, яка визначає якість освіти одним з індикаторів якості життя, котрий вимагає висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців у педагогічній професії.

Ключові слова: едукологія, освітологія, сфера освіти, якість освітньої діяльності, освітометрія.